

MET JOZEF DENYN OP DEN TOREN.

In Augustus 1922 krijgen we dus 't beiaardkongres te Mechelen... 't eerste, dat gehouden wordt. En 't heeft natuurlijk in Vlaanderen plaats, De beiaardkunst is immers Nederlandsche kunst. We verwachten gasten op dit kongres uit België, Holland, Frankrijk, Engeland en zelfs

Jef Denyn.

uit Amerika. De officieele taal van 't kongres zal Nederlandsch zijn. Franschen en Engelschen zullen in hun taal spreken ».

En Jef Denyn praat glimlachend over die dagen, als hij met ons naar den Sint-Romboutstoren wandelt en het poortje ontsluit.

Jef Denyn is de stadsbeiaardier van Mechelen, een meester in zijn kunst, die hij ook ver over de grenzen bekend en beroemd heeft gemaakt.

En nu wil hij eens met ons naar zijn geliefde klokken gaan.

Hij is reeds 62 jaar... maar men zou 't niet zeggen. Wel is zijn haar grijs, maar achter den bril glinsteren de oogen nog zoo levenslustig. En 't lichaam blijft kloek en 't harte jong.

We klimmen den wenteltrap op. « Zachtjes aan », zegt de beiaardier. « Ik doe 't altijd op mijn gemakje ! » En de trap leent zich daartoe. In Mechelens toren zijn alle afmetingen reusachtig. De geniale bouwmeester heeft zelfs voor twee wenteltrappen gezorgd.

« Een toren als Mechelen voor een beiaardier vindt ge nergens », beweert Denyn, al klimmend. « De inrichting, de bouw van den toren is van 't grootste belang voor 't klokkenspel. Ik zal u dat boven uitleggen... »

Al koutend gaan we hooger; beneden ons klinkt Engelsch... We laten de toeristen met hun gids voorbij stappen...

« De Engelschen voelen ook veel voor klokken », zegt Denyn dan. « Ik ben gedurende den oorlog meestal in Engeland geweest... Weet ge dat de beiaard van Cattistock bij Dorchester heel den oorlog « De Vlaamsche Leeuw » heeft gespeeld ? De Engelschen hoorden ons lied zoo gaarne. Een beiaard eischt zijn eigen liederen... Dat is juist als 't volk... In 1891 gaf ik een concert te Aberdeen... Ik begon met een programma als hier... En de Schotten bleven koud. De klokken zegden hun niets... Dan speelde ik Schotsche liederen... Hoe veranderde het daar beneden ! Een groote volksmassa zong geestdriftig mee. En ik moest wel zes uitvoeringen geven ».

Soms blijven we even op de trap staan... Denyn is

ook zoo'n gezellige verteller. En als hij u leidt, ziet hij op geen uurtje.

« De Engelschen », vervolgt hij, « hebben veel schoone klokken. In de meeste torens hangen er minstens acht... en ook wel meer. En de klokluiders noemen zoo'n stel een « peal » (piel). Ze zijn er fier op en houden wedstrijden om het meest akkoorden uit zoo'n stel klokken te halen en dat het langst vol te houden. Zoo hoorde ik er van een, die 23 uur aan een stuk luidde... Dan geef ik toch liever een concert, maar goesting is koop, zegt men. In Engeland is ook een beroemde klokkengieterij, die van Taylor te Longborough ».

Dan spreekt de beiaardier over de vroegere Mechelsche klokkengieters... De meesten woonden in de Kathelijnestraat. 't Waren ambachtslieden, maar ook kunstenaars, meesters in hun vak. En 't is Denyns droom, dat Vlaanderen weer eens klokken zou kunnen leveren aan 't buitenland, aan de wereld. Zijn kunst kan er toe leiden. Hij heeft ze verbreed tot in den vreemde. Over die klokkengieters hebben we reeds gesproken.

We bereiken de « klokkenkamer », die 16 m. hoog is en 110 vierkante meters oppervlakte heeft. Ja, dat zijn afmetingen, waarom Denyn zijn toren prijst. Hier hangen de groote klokken, zijn bassen... Salvator, Karel, Rombout, Maria, Maria-Magdalena en Libertus.

Denyn kijkt treurig naar een groot wiel... « 't Is gedaan met 't echt luiden », zegt hij. « Men gaat de klokken in beweging brengen door elektriciteit... » Hij vergelijkt zulks met een automatieke piano... Ik denk aan een plaat van Ost, den Mechelschen teekenaar, klokluiders voorstellend... Maar ja, we leven in een modernen tijd... En de loonopslag doet zich gelden tot in de klokkenkamer van Sint-Rombouts toren... De eischen der luiders zijn zeker niet overdreven... het werk is nu duur... maar de kosten worden aldus toch te hoog. Er is een ploeg van 18 luiders noodig... Denyn vertelt, dat

de klokken aan de stad behooren. De kerk heeft vrij gebruik voor de diensten. Maar 't luiden voor begrafenissen, uitvaarten, wordt aan 't gemeentebestuur betaald.

— Maar nu met electriciteit, herhaalt Denyn weer, bijna nijdig... Zie, hier zijn al balken weg om het groot wiel aan te brengen. 't Is of de klokken uitgekleed zijn. Electriciteit, is dat nu kunst ?

Hooger nog... en we belanden in de beiaardkamer, Denyns heiligdom. Maar hij is er nog niet aan gewoon. Het stadsbestuur heeft hem tijdens zijn afwezigheid een schoone « kabien » willen geven... prachtig in pitch-pin hout... Doch Denyn treurt nog altijd om zijn wel ingerichte, ouderwetsche, stemmige kamer, door de vaders nagelaten. En nu verklaart de beiaardier ons, hoe prachtig zijn toren zich leent voor 't spel. Hij zit te midden der klokken... die als een bronzen mantel zijn hut omringen. Er is ruimte... Boven de klokken is een klankbord. « De tonen kunnen zich daar vereenigen en als ruikers worden ze teruggeworpen naar buiten... en daarvoor hebben we hier aan alle zijden vensteropeningen met een oppervlakte van 180 v.m. Ik kan mijn klokken hangen zooals 't moet. De kleine bovenaan, de zware lager, de bassen zelfs een verdieping beneden deze... Te Gent zijn de zware basklokken op de hoogste verdieping, waar de kleine moeten wezen en zoo overstemmen ze alle andere. De vloer van de klokkenkamer is bij ons 75 meter boven den grond, dus in verhouding met naburige gebouwen. De klokkenstoel kan te midden der ruimte staan, en we houden er om heen nog genoeg plaats over, om de klokken te isoleeren van de torenopeningen ».

Denyn spreekt dan over de verbindingen van de klepels met het klavier... volgens zijn stelsel. Dit zou ons echter te ver voeren. 't Is te ingewikkeld. Doch dank aan dit stelsel kan de beiaardier zijn klokken veel wel-luidender laten zingen.

We staren naar buiten. Daar ligt de stad : zoo innig schoon met al haar kleuren en schakeeringen, haar gritlige daken, gevels, torens, kanteelen, haar kronkelende straten en onregelmatige pleinen, de lanen en dan verder het prachtig land van Dijle, Nethe, Zenne.

En Denyn spreekt nu van vroeger dagen.

In de stadsrekeningen leest men, dat men reeds in 1302 loon betaalde voor het « beiaarden » op den toren. In 1592 werd de eerste vaste beiaardier benoemd. Maar we gaan zoo vroeg niet terug. Even een woordje over Haverals, die in den Franschen tijd de beiaard redde, door aan de overheerschers wijs te maken, dat de klokken daar moesten blijven om de Marseillaise te spelen, en de Franschen lieten zich dan honing om den baard smeren. De Mechelsche beiaard bleef gespaard voor het lot in kanonnen hergoten te worden. Haverals speelde nog tot in 1841. Hij stierf toen, 79 jaar oud.

De stad benoemde tot zijn opvolger Lodewijk Wittmann, muziekmeester, maar die had veel werk... was dikwijls op reis en kwam dan soms op 't laatste knippertje terug voor zijn concert. En 't gebeurde wel, dat zijn vader op den toren klom, en den slinger van 't uurwerk even stil legde, om zijn zoon eenige minuten tijd te geven, opdat de beiaardier, wiens trein op 't laatste oogenblik aankwam, nog op een drafje van de statie kon komen loopen... Een torenwachter, die den slinger weer in beweging stelde, kreeg eens een flinken klap om de ooren van vader Wittmann.

Zekeren dag zei de beiaardier tot Jefs vader, Adolf Denyn, met wien hij zeer bevriend was : « Ga eens mee op den toren. Ge moet toch eens zien hoe ik speel ». Nu Adolf Denyn voldeed aan dat verzoek, en, zonder er erg in te hebben, ontving hij een les in de beiaardkunst. Wittman had daar een doel mee. Den volgenden dag moest hij op reis. Hij kwam in de woning van vader Denyn, legde vlug de sleutels van den toren op de tafel en

zei to' een familielid : « Vraag aan Dolf, dat hij mij van'aag eens vervangt ». En weg was hij... Nu, de goede vader Denyn wou zijn vriend in den steek niet laten, en gaf een concert... 's Avonds vroegen sommige Mechelaars aan Wittmann : « Wat hebt ge vandaag toch op uw toren zitten rammelen ! » De beiaardier verklapte natuurlijk 't geheim niet.

Vader Denyn kreeg lust in 't beiaardspelen... Hij verving Wittmann meer en beter... en toen deze in 1849 ontslag nam, werd Adolf Denyn voorloopig tot zijn opvolger benoemd. Voorloopig... want vader Denyn wilde zich nog niet vast verbinden. Hij hield zoo aan zijn vrijheid en ging gaarne uit varen en visschen. Maar op 11ⁿ Februari 1851 liet hij zich een officieele, bepaalde benoeming toch welgevallen, want hij had liefde voor de klokken gekregen. Hij werd een bekwaam beiaardier. Het volk beminde hem. Zijn vijf-en-twintig-jarig jubileum werd geestdriftig gevierd. Torenwachters, klokluiders, uurwerkmakers boden hem een feest aan in de horlogekamer. De toren was verlicht, de groote klok luidde, kortom, men deed vader Denyn veel eer aan.

Jef dacht aanvankelijk aan geen beiaardkunst. Hij zou voor ingenieur studeeren en bereidde zich te Turnhout voor de hoogeschool voor. Maar zijn vader werd slecht van gezicht en de zoon kwam naar huis om in de zaak behulpzaam te zijn.

Vader Denyn had een leerling en was ook beiaardier van St. Jacob ten Coudenberg te Brussel. Hier moest nu en dan gespeeld worden. Zoo ook met Paschen 1881. Daar zat vijf en twintig frank aan vast en vader Denyn gunde dat zijn leerling gaarne. Jef kon hem te Mechelen wel eens vervangen. Maar Jef kende wel wat piano en had zijn vader zien spelen, doch om nu beiaardier te zijn, dat was een heel zwaar stuk !

Moedig ging hij naar boven. Hij had drie gemakke-

lijke stukjes, speelde traag, maakte langere rustpoozen en zoo kreeg hij den tijd om.

Dat was het begin van Jefs loopbaan als klokken-speler. Met Pinksteren ging de leerling heen. Vader Denyn stond nu alleen. En hij was plots blind geworden. Dit is wel wat gebeterd, maar meer dan een schaduw zag hij toch niet.

Jef verving vader nu voortdurend, (dus van 1881). Adolf Denyn overleed in 1886. En zijn zoon werd op 1 Januari 1887 als stadsbeiaardier benoemd. In 1922 viert men dus zijn vijf en dertig jarig jubileum... Doch Denyn beoefent het vak feitelijk reeds 41 jaar.

Dat vertelt hij ons hier op den toren. Jef Denyn heeft heel wat beiaarden verbeterd en ingehuldigd. In 1893 bespeelde hij voor 't eerst den beiaard van Roeselare, die veertig jaar stil gelegen had (1). In 1896 verbeterde hij dien op 't stadhuis van Oostende. In 1895 heeft hij den Oudenaardschen beiaard van het stadhuis naar den St. Walburgatoren overgebracht. Hij verleende zijn hulp bij de herinrichting der beiaarden van Bergen, Verviers, Doornik, Leuven, huldigde dien van Tongeren in, verbeterde dezen van Brugge. En och, in zooveel plaatsen beklom hij den toren, ook in Nederland. In 1915 kwam hij van Engeland naar Holland, om een verslag op te maken over het klokkenspel. Hij bezocht Arnhem, Gouda, Nykerk, Deventer, Kampen, Zutphen, Alkmaar, Haarlem, Maastricht, Middelburg, Schoonhoven... Men noodigde hem dikwijls naar Engeland, en ook naar Amerika, maar die reis acht hij op zijn jaren te ver. Te Cattistock plaatste de Mechelsche werktuigkundige Somers onder Denyns leiding een beiaard van 35 klokken, geleverd door Van Aerschot van Leu-

(1) We hebben reeds meegedeeld, dat de Duitschers deze klokken wegvoerden en Denyn den nieuwen beiaard inhuldigde.

ven. Ja, zoo moet het gaan. Vlaanderen voert kunst uit ...en tevens klokken.

We kijken naar beneden en weer begint Jef over zijn jeugd. Toen had Mechelen nog meer houten huizen dan nu... nog veel houten gevels en Denyn heeft menig aantrekkelijk hoekje zien sloopen. Als knaap ravotte hij op de straten en werven...

— We speelden zoo gaarne in 't oude Vleeschhuis, vertelt hij. Maar wee als Soetens, de baas, verscheen... Dan moesten we maken, dat we weg kwamen... En in mijn vlucht bleef ik eens met mijn broek aan een grooten vleeschhaak hangen... Toen ben ik dicht bij mijn dood geweest.

Hij wijst de Beenhouwerstraat... Daar stond zijn geboortehuis, op den hoek van 't Geitestraatje.

Men weet, dat Denyn in de zomermaanden 's Maandagsavonds concerten op den beiaard geeft. De bevolking luistert er gaarne naar, 't zij thuis in de kamer, met open vensters, of op een stoel voor de deur in de rustige wijken : of in het « Straatje zonder Eind », op de Meelaan, aan de Dijle... Men komt ook luisteren van Antwerpen en Brussel. Vreemdelingen begeven zich naar Mechelen. Eveneens in andere steden vond dat voorbeeld navolging, als Antwerpen, Gent, Brugge.

— Hoe zijn die concerten ontstaan ? vragen we nu aan Denyn.

— Wel, dat was in 1892 op voorstel van schepene Theodoor De Coster. Die beweerde, dat we zoo beter de Mechelaars zouden doen luisteren en ook bezoekers zouden lokken. En ik begon. In 't begin lette men er niet veel op. Zekere vrienden kwamen me, na afloop, bemoeigend de hand drukken en ik denk aan den schilder Willem Geets, aan den letterkundige Maurits Sabbe, aan den muziekbestuurder De Smet en anderen, zoo'n klein, maar geëstdriftig groepje. Ze schreven er over. Ja, ik moest maar voortdoen. Andere leden van den raad

vroegen aan den schepene Decoster wel eens lachend : « Wel, Door, komen de Engelschen al ? » Ja, doorzetten... en we hebben gewonnen. Ge weet, hoe nu dichte drommen naar de concerten luisteren. En we hebben al uitvoeringen met zang en oude instrumenten van den toren. Nu kent men onze beiaardkunst in den vreemde... En we krijgen de beiaardschool in het huis Busleyden ».

En Denijn spreekt verheugd over al die uitslagen. Hij mag er dan ook fier op zijn !

En nu over den oorlog. Het laatste concert werd in 1914 gegeven, een week voor Mechelens beschieting. Den 24^{en} Augustus kreeg Mechelen zijn eerste granaten. « Eensklaps viel de beiaard stil », vertelt Denyn... Verschrikt vloog ik de straat op. Ik dacht alleen aan mijn klokken. Waren ze getroffen ? Gauw den toren op. Gelukkig... aan den beiaard was niets. Maar de elektrische draad, die stroom levert voor 't automatisch spel was geknapt. Na de eerste beschietingen kwamen er weer veel Mechelaars in de stad terug. Toen werd de beiaard weer aan den gang gebracht. Hij is voor goed stil gevallen, toen de Duitschers bepaald onze stad bezetten. De klokken hadden niet geleden, de toren wel en de kerk nog meer.

De Duitschers eischten zekeren dag, dat de beiaard den volgende morgen weer spelen zou. De torenwachter nam 's nachts de noten uit den trommel... En nu was er geen kwestie van spelen. De groote klok werd zoo onttakeld, dat de Duitschers haar nooit hebben kunnen luiden voor hun overwinningen. Er is nadien sprake geweest van de opeisching der klokken. Dit is gelukkig niet gebeurd. Toen de Duitschers weg trokken heeft men een heelen nacht gewerkt, om den beiaard weer in orde te brengen en ook de groote klok. En de laatste Duitschers hebben de klokken nog gehoord, toen ze de Markt verlieten... Een van mijn leerlingen, Jos Van Beers, speelde het volkslied...»

Meer dan twee uur hebben we nu op den toren staan praten. En eindelijk gaan we naar beneden.

We hebben Jozef Denyn ook ontmoet in zijn huis op de IJzeren Leen. We zaten op zijn kamer, waar het portret van zijn vader hangt. Daar zagen we etsen en schilderijen van de klokken en den toren, door Geudens en Verschaeren... Dan de portretten van Geets, Sabbe, De Smet, Tinel, Verheyden, Hugo Verriest, Van Calster en andere vrienden van den meester-beiaardier. Sommigen zijn reeds in de eeuwige ruste. Met veel vereering spreekt Denyn over hen. Daar hangt ook een der eerste plakaten van de beiaardconcerten, geschilderd op papier en gevat in een lijst van gewoon hout... Doch dit alles is den beiaardier dierbaar. 't Spreekt hem van dagen, waarin hij veel aanmoediging en vriendschap genoot!

— En kijk hier eens, zegt ons de vriendelijke gastheer.

Hij toont een oud muziekboek, met beiaardmuziek, verzameld in 1741 door Johannes De Gruytens, beiaardier en « klock-spilder » van de « Stadt en de Cathedrale » van Antwerpen, zooals hij zelf op het titelblad schreef. En 't oud boek met 't grove notenschrift, getuigt van fierheid voor het het vak. Er staan marschen in, muetten, liederen, onder meer van Colfs, beiaardier in die dagen te Mechelen.

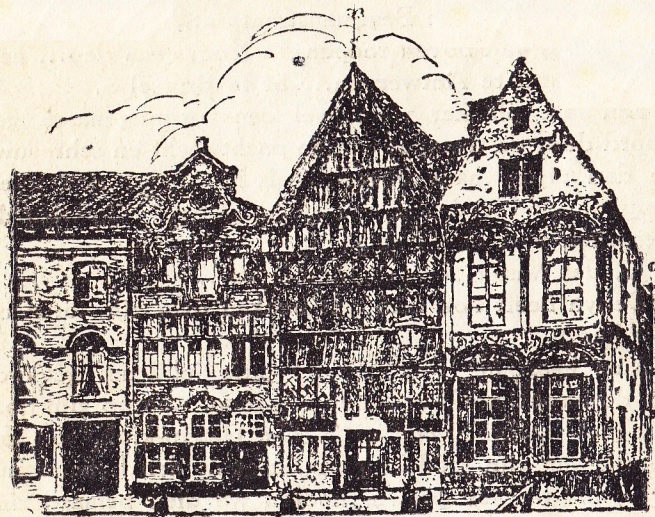
Denijn is overgelukkig met zijn boek... « En 't zal dienen voor het 1^e jaar van de beiaardschool » verzekert hij... Uitmuntend voor techniek, rythme en maat... Dat kenden die mannen!

Denyn vertelt anecdoten uit zijn leven... « Eens », zegt hij, « was ik aan 't spelen te Antwerpen... 'k Zette « Schoentje Lap » in. En verdraaid... opeens was ik 't hoofd kwijt... ik had geen muziek meegenomen... 'k Kende het immers op mijn duimpje. En nu... Duizenden stonden te luisteren... Djing, djang... ik tokkel-

de, alsof er een draad gebroken was... Wat later had ik 't lied weer in den geest en speelde ik voort. En ja, ieder heeft gedacht, dat er waarlijk een verbinding gebroken was geworden... »

Ja, de beiaardier op zijn hoogen toren moet zich ook aleens uit den slag kunnen trekken.

Denyn is een gezellige gastheer. Jong van hart... ja, dat is hij nog. En levenlustig... goed van pas. « Ik eet

Oude huizen te Mechelen.

voor mijn ontbijt nog met graagte mijn acht boterhammen », bekent hij me al monkelend... En dat is een best teeken...

Ze hebben hem ook naar Amerika uitgenoodigd, maar dat vindt hij toch te ver. Naar Cattistock in Engeland... zoo bij de deur... elk jaar, hoor. En hij toont me den mooien toren van 't dorp... Ook het landelijk hotel in zijn schaduw. « Dat is mijn kamer », zoo wijst hij...

Dan weer verhalen uit zijn jeugd, van dat oude Mechelen, waar zijn oom, hoofd van de burgerwacht was... en na afloop der oefeningen te paard een herberg binnen reed om voor de toonbank een glas bier te drinken.

Of hij spreekt over den torenwachter, die voor den oorlog, ook in den nacht de wacht hield... en van kwart na elf tot vier uur elk uur een deuntje blies. En bij brand schalde hij door een hoorn... « Maar hij waarschuwde ons ook wel eens, als ik met vrienden op de achterplaats van een kring in de Begijnenstraat zat... Dan hoorden we op eens van boven roepen : « Kom eens zien... een groote brand te Antwerpen... of te Brussel ».

Een late plakker werd wel eens onaangenaam gestoord door de trompet van de nachtwacht en schreeuwde dan nijdig naar boven... als hij onder den toren dwaalde : « Houd toch uw mond ginder ! Ge wekt de menschen met uw laweid ! »

Ja, dat was 't gemoedelijke leven...

Denyn heeft ook heel wat boeken over zijn toren en zijn kunst...

Men heeft in 1912 zijn 25 jarig jubileum gevierd. Op de markt stond een klok ten toon, waarop zijn portret met inschrift gegoten is. Die Denyn-klok, een geschenk van zijn medeburgers hangt in den beiaard nu.

En als we zoo praten, hooren we dien beiaard zingen... Door 't open raam zweven de vriendelijke klanken binnen, van « 't Beiaardlied », « 't Meisje van den Buiten ».

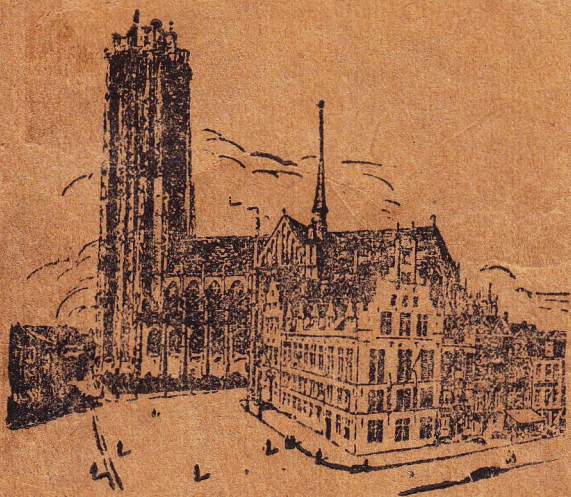
Twee maal in 't jaar worden de liederen op den trommel afgewisseld.

Zeggen we ten slotte, dat Mechelens gemeentebestuur Jozef Denyn en zijn concerten flink steunt.

A. HANS.

DE ZINGENDE TOREN

Uitgave A. HANS, Kontich.